

LA NECESSITAT D'UN CANVI DE PARADIGMA EDUCATIU

Un primer concepte remarcable que ens proposa l'autora, *Concha Fernández Martorell*¹, és que el fet de què la educació estigui en crisi no és simple casualitat. **L'escola i l'educació estan vivint en una doble moral** en què s'educa a la població, satisfent la naturalesa de l'acció d'educar, però només el mínim necessari per generar la figura de ciutadà modèlic en els estudiants. Si es crea una sensació mediàtica de què el sistema educatiu esta fallit, els òrgans poderosos de la societat gaudiran de via lliure per implantar els seus models pedagògics. Actualment, l'Estat es dedica a mesurar quantitativament l'educació mitjançant proves tècniques i controlant les direccions dels centres per justificar i perpetuar aquests models. S'obliden de problemàtiques més quotidianes, com l'entorn, tan de les famílies com dels centres o la realitat social del país. En aquest sentit es podria observar un segon concepte important, en què es caracteritza la idea de la dependència que sofreix el coneixement envers el context socioeconòmic. Els avenços pedagògics van lligats i relacionats amb els sistemes econòmics i polítics. Així veiem com les bases pedagògiques no gaudeixen d'autonomia sinó que reflecteixen el context social. Aquest concepte remarca la idea de què **és la realitat politicoeconòmica qui marca la direcció de la pedagogia**. Segons les necessitats dels mercats, l'educació s'enfocarà en diferents direccions. Actualment estem vivint en la postmodernitat i a causa dels avenços produïts en aquesta etapa, s'ha creat un terme nou, la cibercultura. D'aquest concepte ens en parla *Rocío Rueda Ortiz*². Ens explica que la cibercultura designa una nova relació entre els éssers humans, en quant a què és un nou marc d'interacció on els subjectes viuen noves situacions, on el llenguatge oral, l'escrit i l'audiovisual conviuen a la vegada. En aquest àmbit es generen uns valors, uns coneixements i unes creences que s'allunyen dels sistemes pedagògics i que s'han desenvolupat degut a la importància donada en les noves tecnologies. Ara qualsevol pot exposar una notícia, una idea o una opinió utilitzant les noves tecnologies. Amb l'aparició de la globalització hi ha una nova manera de concebre els processos de transmissió de coneixements.

¹ La colonización del espacio educativo, *Concha Fernández Martorell*

² Cibercultura/es: capitalismo cognitiu i cultura, *Rocío Rueda Ortiz*

Els coneixements evolucionen a mesura que la societat ho exigeix. D'aquesta manera es pot qüestionar la validesa de la transmissió de coneixements entre generacions. Els coneixements, el saber i el pensament no són, per tant, l'objectiu a aconseguir a l'escola sinó el mitjà per adquirir competències. No és important posseir coneixements d'alguna cosa, sinó estar en condicions d'aprendre, de «canviar de coneixements», de ser competent i saber comportar-se. En vers la crisi actual es proposa, a nivell pedagògic, una actuació globalitzadora i general. La categoria de «mobilització global» ha arribat a l'escola amb una èmfasi especial, envaint l'espai educatiu que, precisament, es caracteritza per la paciència i la necessitat de perdre el temps per anar teixint laboriosa i lentament les experiències de la vida. Els sistemes educatius actuals, perden cada dia més valor i importància en les opinions de les persones, ja que mostren cada vegada més la seva falta de perícia, no solament per seleccionar els continguts que aprendran els escolars, sinó que tampoc saben seduir a nens i joves per ingressar a l'aventura del coneixement.

La imatge està reemplaçant a les paraules. Els sistemes educatius actuals tenen una immensa tasca: contrarestar l'impacte que estan generant en la vida dels nens i joves el Internet, la televisió i totes les tecnologies d'informació en la transmissió de coneixements. Per enfocar aquesta transmissió, disposem de dos camins, el de promoure una educació que fomenti el pensament crític, l'autonomia social i de pensament, creant una transformació política i social i després existeix el model que genera treballadors que encaixin com a peces en la dinàmica capitalista. Així, senten que la crisi educativa que sempre estan difonent els mitjans de comunicació, té com a objectiu la implantació d'aquest últim model, intentant demostrar que tots el demás no funcionen. Per entendre com l'element tecnològic influeix en els mitjans de l'educació, s'ha de fer referència al terme de **cibercultura**. Aquest concepte és utilitzat per agrupar una sèrie de fenòmens culturals lligats principalment, encara que no únicament, al profund impacte que han vingut exercint les tecnologies digitals de la informació i la comunicació sobre aspectes, com la realitat, l'espai, el temps, les persones i les seves relacions socials. Un autor que ens parla sobre l'afectació de la cibercultura en els mitjans pedagògics és *Barrett*³. Proposa que la realitat contemporània està dramàticament afectada per les imatges i per les noves tecnologies i ha entrat en un profund procés de relativització. Aquests mitjans

s'han encarregat de posar en escena l'ideal postmodern constructivista de la realitat, de la veritat i del coneixement. *Barrett* assegura que el computador com a mitjà proporciona eines per analitzar el procés de construcció dels sentits, ajuda a crear nous contextos per a la comprensió d'accions i genera noves maneres de percebre i comprendre el món. **Com més augmenta el ciberespai, més engeganteix l'heterogeneïtat.** Es creen noves fonts d'informació, deixant el sí global menys perceptible, difícil de ser circumscrit, tancat, globalitzat. A través dels ordinadors i xarxes, les persones més diverses poden connectar-se unes amb les altres, oferint una infinitat de coneixements no validats accessibles per tothom. Tota reflexió sobre el futur dels sistemes d'educació i capacitació en la cibercultura ha de basar-se en un anàlisi dels canvis que experimenta la nostra relació amb el coneixement. En aquest sentit, la primera observació es refereix a la velocitat de la renovació del saber i del saber fer. Per primera vegada en la història de la humanitat, la major part dels coneixements adquirits per una persona a l'inici de la seva vida professional, seran obsolets al final de la seva carrera. La segona observació, estretament lligada a la primera, concerneix a la nova naturalesa del treball, en la qual la transacció de coneixements cobra major importància. Cada vegada més, treballar és aprendre, transmetre i produir coneixements. Aquest nou suport informatiu i de comunicació porta amb si l'aparició de nous coneixements, criteris d'avaluació inèdits per orientar el saber, de nous actors en la producció i tractament del coneixement. Els desordres de l'economia i el ritme precipitat de l'evolució científica i tècnica produeixen una acceleració general de la temporalitat social. Per aquest motiu, **els individus i els grups ja no es veuen confrontats a un saber estable**, a classificacions de coneixements llegats i reafirmats per la tradició, sinó a un flux del saber caòtic, amb un rumb difícilment previsible, on l'important és aprendre a navegar. L'estreta relació amb l'aprenentatge, la transmissió i la producció de coneixements ja no està reservada a una elit, sinó que està a l'abast de la massa de la població, en la seva vida quotidiana i en el seu treball. Tot i la diversitat d'opcions on adquirir coneixements, les institucions educatives encara fan valer el gran valor pedagògic del qual gaudeixen.

³ BARRETT, Neil. El estado de la cibernación. España: Ediciones Flor del viento, 1998.

Aquestes, estretament lligades al sistema econòmic capitalista, indueix als ciutadans, a través de l'educació, a seguir patrons de producció. Des de l'educació preescolar es mostren elements simbòlicament relacionats amb l'ànima productiva del capitalisme, com podria ser anunciar l'hora de l'esbarjo amb un timbre, com se'ls indica als treballadors de les empreses que la seva hora de descans ha arribat. Una altre relació entre el capitalisme i el model pedagògic actual que ens demostra com es generen persones preparades per viure, justificar i mantenir aquest model seria com dins de les aules s'imposen competències i es premia o castiga segons si aquestes són assolides. Els estudiants han d'aprendre sense cap tipus d'anàlisi els textos i continguts que el professor i el programa educatiu plantegen, (així, com s'inicia una competència entre diferents fabriques per la dominació d'un mercat plantejant la teoria darwiniana de "la supervivència del més fort sobre el més feble", és a dir el més apte) **implementant l'egoisme egocèntric entre els individus que interactuen a les aules** frustrant tot sentiment de companyerisme i solidaritat que en el compartir diari pot sorgir. *Karl Marx*⁴ ja va criticar l'educació capitalista afirmant que, si en un primer moment es va presentar com a "civilitzadora i democratitzadora" del coneixement científic, amb el pas del temps, a causa dels mesquins interessos que perseguia, es va convertir en alienant i deshumanitzadora. Així mateix, va sostenir que l'educació en ser un instrument de la lluita de classes, concreta sabers impregnats d'un profund caràcter de classe. En el transcurs de la història, **les classes dominants han monopolitzat l'educació en funció dels seus objectius i interessos**, despullant a les altres classes explotades del seu ple dret a l'educació. Al mateix temps la dinàmica de globalització econòmica, regida per uns mercats oberts, encara que discrecionalment a favor dels més poderosos, i basats en criteris de competitivitat feroç, està posant en evidència la necessitat dels països de comptar amb una població en la qual no solament una minoria estigui molt formada sinó que tots els seus ciutadans i ciutadanes estiguin suficientment preparats per exercir de forma eficient la seva professió en els seus diferents nivells, i intervenir en la societat amb criteris i valors que permetin que la societat funcioni.

⁴ Sociología y educación Textos e intervenciones de los sociólogos clásicos, 1ª edición K. Marx , m. Weber , E. Durkheim

En termes generals el capitalisme ha reduït l'educació a qüestions operatives bàsiques com saber llegir i escriure; sumar, restar, dividir i multiplicar; certes habilitats i destreses domèstiques i tècniques; coneixements generals coneguts com a "cultura general". A nivell superior ha aconseguit incorporar nous coneixements i pràctiques científiques però de forma esbiaixada, ja que són adreçades a la "formació" dels tècnics i professionals per inserir-se al cada vegada més competitiu mercat i que compleixin tasques funcionals al sistema. Aquesta nova fórmula pedagògica, dins del sistema capitalista, **entén el paper del professor com un obstacle en el procés d'aprenentatge**. L'alumne ha d'enfrontar-se solament amb el material preparat pels experts. S'ha substituït la idea de transmissió de coneixements per la nova fórmula d'aprendre a aprendre; es tracta que l'alumne desenvolupi la seva intel·ligència formal guiant-lo cap a la resposta sense que el professor intervingui més que com un mediador o un vigilant. L'educació i el docent tenen un paper molt important en l'alfabetització informàtica que tendeix a la formació dels alumnes per a la recerca, l'anàlisi de la informació i la solució de problemes, per això és necessari que adquireixin destreses com saber construir hipòtesis, realitzar recerques, interpretar dades, resoldre problemes, analitzar i fer conclusions. **El model educatiu capitalista genera mecanismes pedagògics unidireccionals**, és a dir, la interacció entre Professor-Alumne resulta nul·la ja que el mestre és presentat com a "ser suprem" coneixedor de tot, plantejant l'educació com un procés d'omplir amb gran quantitat d'informació els cervells de nens, nenes i joves. No recau cap importància a la capacitat de crítica i anàlisi que puguin generar aquests individus en la societat, promovent així, l'individualisme i la competència innecessària entre els estudiants, per demostrar qui pot aconseguir millor nota coaccionant així qualsevol iniciativa de solidaritat entre els éssers socials que interactuen entre sí dins de les diverses institucions educatives. Aquest model provoca que els professors es declinin més cap als estudiants que responen a un patró de conducta, busquen desenvolupar més als educands que tenen cert coneixement "textual" en comptes de reclinar-se cap als altres per aconseguir així una anivellació entre tots i potenciar el desenvolupament com a futur immediat de la societat. En contrapartida al model actual, es imprescindible comprendre les idees d'autors com *John Dewey*⁵, per qui l'escola era un microcosmos de la vida social.

Estava convençut que el **desenvolupament de la societat i comunitat depenia de les possibilitats de desenvolupament de l'individu i de l'educació** que aquest rebia sota formes democràtiques; educació que, a més de transmetre coneixements i conductes determinades, permetia que l'individu influís activament en el seu entorn social. Dewey sostenia que les transformacions que es produïen en les diferents estructures de les comunitats obeïen als coneixements que l'individu assimilava a les aules, i que les comunitats, eren o havien de ser, el reflex de l'escola i no al revés. Amb aquesta idea es percep com **la relació entre educand i educador esdevé un element bàsic en la creació i gestió del model de societat**. En l'actual, les perspectives se'ns apareixen clares perquè expressen una típica mirada des del passat. Però aquesta mirada no respon a les necessitats actuals, i menys a les futures, de l'educació. Enfront d'un món en el qual el problema són els canvis de paradigma en tots els aspectes de la societat, les reformes educatives s'esforcen per respectar el model clàssic escolar introduint-li nous elements que, al no formar part del model original, no tenen suficient força com per transformar-ho. El que s'ha fet habitualment, i s'està fent, és tractar de portar al seu màxim rendiment el model d'educació conegut en occident a partir dels començaments de l'era moderna, sense tractar de trobar una proposta emancipadora del passat. Per això les estratègies que es duen a terme no estan sent suficients per donar respostes diferents per a una societat que es perfila com a diferent, ja que aposten a millorar aquest sistema educatiu, nascut de les necessitats de la revolució francesa i de la revolució industrial, avui superades. És necessari situar-se fora d'aquesta òptica, per plantejar-se un nou sistema educatiu. **És necessari un canvi de paradigma.**

⁵ Democracia y escuela, John Dewey, Popular, 2009

Bibliografia i webgrafia

- Ferré, X. i Solé, J.: [Mòdul didàctic 5] *Educació, globalització i societat del coneixement*.
- Rueda, R. (2008) «Cibercultura/es: capitalisme cognitiu i cultura». *Temps d'educació*, núm. 34.

- Fernández Martorell, C. (2010) «La colonización del espacio educativo», *Revista de Espai en Blanc*, 7-8: El combate del pensamiento, pp. 17-25
- BARRETT, Neil. El estado de la cibernación. España: Ediciones Flor del viento, 1998.
- Sociología y educación Textos e intervenciones de los sociólogos clásicos, 1ª edición K. Marx , m. Weber , E. Durkheim
- Democracia y escuela, John Dewey, Popular, 2009